

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

REGELS

VOOR

DE GESLACHTEN EN DE SPELLING

DOOR

D^r. J. C. MATTHES.

VIERDE HERZIENE DRUK.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1881.

PB

121.

PB
121

3

REGELS

VOOR

DE GESLACHTEN EN DE SPELLING

DOOR

DR. J. C. MATTHES.

VIERDE HERZIENE DRUK.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1881.

Stoomdrukkerij van J. B. Wolters.

*Pedagogische bibliotheek
van het N. O. G.*

REGELS VOOR HET GESLACHT DER ZELFSTANDIGE
NAAMWOORDEN.

Algemeene regel: het geslacht richt zich of naar de
beteekenis of naar den vorm der woorden.

I.

Volgens de beteekenis zijn manlijk:

1. De namen van mannen, als: *Willem, heer, engel, bakker*.

Uitgezonderd: *manspersoon* en *heerschap* (0.).

Wacht en de samenstellingen: *nachtwacht, schildwacht*
enz. zijn m., indien zij enkele personen aanduiden, maar
als verzamelwoorden v. — *Mensch* in minachtenden zin is 0.

2. De namen van manlijke dieren, wanneer het wijfje
een bijzonderen naam draagt, als: *beer, bok, doffer, ezel, gent, haan, hengst, kater, leeuw, os, pauw, reebok, rekel, stier, tijger, woerd (waard)*.

3. De namen van viervoetige dieren, wanneer het mannetje en het wijfje geen bijzondere namen dragen, als: *olifant, kameel, aap, das*; en de namen van groote visschen en roofvogels, als: *kabeljauw, snoek; arend, gier, havik.*

Het woord *visch* is m., als één visch bedoeld wordt; maar als soortnaam en ter aanduiding van meer visschen is het v. Hetzelfde geldt van *paling, zalm*, en andere vischsoorten.

4. De namen van boomen, als: *abeel, berk, den, eik, esch, eschdoorn, hulst, ijp, kastanje, laurier, mispel, popel, olm, struik, wilg*, en alle met *boom* samengestelde.

Uitgezonderd: *linde, spar, tamarinde* en *tamarisk* (v.).

5. De namen van edele steenen, wanneer de enkele steen wordt bedoeld, als: *agaat, diamant, juweel, robijn, smaragd, spinel, topaas.*

Wordt de steensoort bedoeld, dan zijn deze namen o.

6. De namen van munten, als: *cent, stuiver, gulden, rijksdaalder, zilverling, dukaat, frank, mark.*

Uitgezonderd: de namen der vreemde munten, als: *guinje, mat, pistool* (v.). en de verkleinwoorden *kwartje, dubbeltje, tientje*. (o.).

7. De namen van bergen, als: *Etna, Libanon, Simplon, Vesuvius.*

8. De namen van dagen, maanden en jaargetijden, als: *Zondag, Juni, zomer.*

Uitgezonderd: *lente* (v.), en de met *maand* (v.) en *jaar* (o.) samengestelde, als: *Hooimaand* (v.), *voorjaar* (o.).

Volgens de beteekenis zijn vrouwlijk :

1. De namen van vrouwen, als: *Maria, vrouw, baker, meid.*

Uitgezonderd: *wijf, vrouwensch* en *vrouwspersoon* (0.).

2. De wijfjesnamen van dieren, wanneer het mannetje een bijzonderen naam draagt, als: *berin, duif, eend, ezelin, gans, geit, hen, hinde, kat, kip, koe, leeuwin, merrie, pauwin, teef, tijgerin.*

3. De namen van bloemen, als: *anjelier, aster, hyacint, lelie, madelief, narcis, pioen, roos, tijloos, vergeetmij-niet, viool, violier.*

Uitgezonderd sommige samengestelde, als: *aronskelk, goudenregen, leeuwenbek* (m.).

4. De namen van vruchten en planten, als: *boon, druif, gerst, haver, kern, linze, mispel, morel, prei, raap, twijg, vlier, weit, zuring.*

Uitgezonderd: die op *ling*, als: *guldeling, kruiling, pippeling* (m.); die op *oen*, als: *citroen, limoen, meloen, pompoen* (m.); sommige op *el* en *er*, als: *appel, eikel, aker* (m.) en enkele andere.

Duiden de namen der vruchten de boomen aan, dan worden ze alle m.

5. De namen van vaartuigen, als: *aak, ark, bark, boot, kof, praam, schuit.*

Uitgezonderd die op *er*, als: *driemaster, groenlands-*

vaarder, lichter, witlegger (m.); en *fregat, galjoen, jacht* (0.).

De eigennamen van schepen zijn ook v., als: *de Friesland, de Jupiter, de Minister Thorbecke*.

6. De namen van muziekinstrumenten, als: *baswin, gitaar* of *citer, cimbaal* of *cimbel, harmonica, hobo, klarinet, piano, rinkelbel, rinkelbom, trompet, vedel, viool, rioloncel*.

Uitgezonderd: *horen, doedelzak, triangel* (m.); *bekken, klavier, orgel, spinet* (0.).

7. De namen van letters, cijfers, muzieknoden en intervallen, als: eene *a*, eene *zes*, eene *ci*, eene *terts*.

Volgens de beteekenis zijn onzijdig:

1. De namen van dieren, die de geheele soort aanduiden, terwijl het mannetje en het wijfje bijzondere namen dragen, als; *hert, hoen, konijn, paard, ros, rund, schaap, varken, zwijn*.

Uitgezonderd: *hond* (m.).

2. De namen van jongen van dieren, als: *kalf, kicken, lam, lamprei, veulen, welp*.

Uitgezonderd: *bigge* (v.), *hokkeling* en *pink* (m. en v.).

3. De meeste stofnamen, als: *goud, hout, koper, platina, zilver*; ook al hebben ze als voorwerpsnamen een ander geslacht: *agaat, barnsteen, diamant, doek, draad, koord, kurk, lei, schildpad*.

Uitgezonderd die op *e*, als *aarde, franje, serge, wol* (*wolle*), *zijde* (v.); en enkele andere.

4. Vele verzamelwoorden, als: *bosch, gild (gilde), heir, loof, ooft, volk*; en die, welke eene bepaalde hoeveelheid aanduiden: *dozijn, gros, honderd, koppel, paar, schok, snees, stijg*.

5. De namen van werelddeelen, landen, gewesten en steden, als: *het schoone Zwitserland, het rijke Holland, het groote Londen*.

Uitgezonderd: de namen van die landstreken, welke altijd met het lidwoord verbonden zijn, als: *de vruchtbare Betuwe, de zandige Sahara*.

De namen van steden en dorpen blijven o., al zijn ze onafscheidelijk van een manl. of vr. lidwoord, b.v. *het vorstelijk den Haag, het Friesche de Lemmer*.

II.

Naar den vorm zijn manlijk:

1. De woorden op *aar*, als: *beukelaar, boezelaar, evenaar, kandelaar, lessenaar, pilaar, rammelaar, wassenaar*.

Is *aar* geen uitgang, zooals in *paar, altaar*, dan is de regel niet toepasselijk. Hetzelfde geldt voor al de volgende uitgangen.

3. De woorden op *aard*, als: *mostaard, mutsaard, ponjaard, standaard*.

3. De woorden op *dom*, die een toestand aanduiden, als: *adeldom, eigendom* (het recht van bezit), *ouderdom, rijkdom, vrijdom*.

4. De woorden op *el*, die van werkwoorden afgeleid zijn en werktuigen aanduiden, als: *beitel, beugel, drevel*,

gordel, hengel, hevel, klepel, lepel, prikkel, schepel, slegel, sleutel, stekel, teugel, vleugel.

Uitgezonderd: *gaffel, griffel, sikkel* en *schoffel* (v.).

5. De namen van lichaamsdeelen op *el*, als, *enkel, nagel, schedel.*

6. De verkleinwoorden op *el*, die van manlijke woorden gevormd zijn, als: *beukel, droppel, eikel, hoepel, kneukel, knobbel, stengel.*

7. De woorden op *em, lm* en *rm*, als: *adem, balsem, darm, halm, helm, storm, vorm.*

Uitgezonderd: *palm* (als vlakke hand, lengtemaat en kruid), *uniform* (v.); *alarm, scherm* (o.).

Bloem en *kiem* (v.) gaan op *m* (oudtijds *me*), niet op *em* uit. Als *helm* de naam eener grassoort is, wordt het v. Als *palm* in de beteekenis van *palmtak* voorkomt, is het *m*.

8. De woorden op *er*, die van werkwoorden afgeleid zijn en werktuigen aanduiden, als: *blaker, boender, gieter, hamer, kaper* (roofschip), *kijker, klopper, luchter, moker, snuiter, stamper.*

9. De woorden op *erd*, als: *baaierd, blafferd, lommerd, mosterd.*

10. De meeste voorwerps- en stofnamen op *ing* of *ling*, die niet van werkwoorden afgeleid zijn, als: *beuling, duimeling, honing* (ook *honing* geschreven), *ketting, teerling, rotting.*

11. De vreemde woorden op *us*, als: *catalogus, cubus, cultus, fidibus, rebus, rhombus, rhythmus.*

Naar den vorm zijn vrouwelijk:

1. De woorden op *age*, als: *bagage*, *lekkage*, *kijvage*, *slijtage*, *strijkage*, *vrijage*.

Uitgezonderd: *bosschage*, *dierage*, *personage* (o.).

2. De woorden, uitgaande op *be*, *de* en *te*, als: *ebbe*, *ribbe*, *schubbe*, *tobbe*, *koude*, *kunde*, *genade*, *legende*, *liefde*, *reede*, *schande*, *vélocipède*, *warande*, *belofte*, *diepte*, *gedaante*, *gemeente*, *menigte*.

Uitgezonderd: *vrede* (m.); *einde*, *geleide*, *getijde* (o.); en de verzamelwoorden op *te*, van het voorvoegsel *ge* voorzien: *gebergte*, *geboomte*, *gedierte*, *gevogelte* (o.).

Werpen de woorden op *be* en *de* deze uitgangen af, dan behouden ze hun geslacht, als: *eb*, *rib*, *schub*, *tob*, *kou*, *gena*, *ree*. — *Webbe* of *web* is v., en o.

3. De woorden op *ei*, als: *cichorei*, *hakkenei*, *hamei*, *karwei*, *livrei*, *palei*, *pastei*, *vallei*.

Is *ei* geen uitgang, dan is de regel niet van toepassing, zooals in *mei*, *rei* (m.), *ei* (o.)

4. De verkleinwoorden op *el*, die van vrouwelijke woorden gevormd zijn, *greppel*, *kruimel*, *mazel*, *peukel*, *sprankel*, *trommel*.

5. De vreemde woorden op *el*, als: *bretel*, *citadel*, *kapel*, *schabel*, *tabel*.

Uitgezonderd: *model* en *flanel* (o.).

6. De woorden op *gd*, als: *deugd*, *jeugd*, *vreugd*.

7. De woorden op *heid*, als: *goedheid*, *waarheid*.

8. De woorden op *ie*, als: *balie*, *conjugatie*, *conscientie*, *derrie*, *genie* (wapen van het leger), *knie*, *koffie*, *lelie*, *menie*, *olie*, *poëzie*, *prophetie*, *provincie*, *tralie*.

Uitgezonderd: *genie* (vernuft), *concilie*, *evangelie*, *monopolie* (o.)

9. De woorden op *iek*, als: *fabriek*, *gymnastiek*, *kroniek*, *metriek*, *muziek*, *paniek*, *repliek*, *republiek*, *rheumatiek*.

Uitgezonderd: *koliek* (o.). *Publiek* is als verzamelwoord o.

10. De woorden op *ij*, als: *bakkerij*, *brij*, *dieverij*, *hoovaardij*, *komenij*, *malvezij*, *rij*, *zotternij*.

Schilderij is v., maar wordt soms o. gebezigd.

11. De woorden op *ing*, van werkwoorden afgeleid, als *beloening*, *nering*, *vergadering*, *woning*.

Ook *bedding* en *zoldering* zijn v.

12. De woorden op *nis*, als: *beeltenis*, *bekentenis*, *ergernis*, *geheimenis*, *muizenis*, *verbintenis*, *vergiffenis*, *vuilnis*.

Uitgezonderd: *vonnis* en *getuigenis* (o.). Het laatste is alleen in deftigen stijl soms v.

Vernis (o.) is een bastaardwoord, en geene uitzondering op dezen regel.

13. De woorden op *ot*, als: *kalot*, *kapot*, *karot*, *marmot*, *marot*.

Uitgezonderd: *cachot* en *schavot* (o.).

14. De woorden op *schap*, die een toestand of eene verzameling aanduiden, als: *beterschap*, *blijdschap*, *burgerschap*, *buurschap*.

Uitgezonderd: *genootschap*, *gereedschap*, *gezantschap*, *gezelschap* (o.).

15. De woorden op *st*, van den wortel eens werkwoords gevormd, als: *borst, gunst, komst, kunst, rust, vangst, verlangst, vondst, winst*.

Vele andere op *st* zijn *m.*, als *angst, bast, dienst, ernst, last*; inzonderheid die, in welke de uitgang tot den stam des werkwoords behoort, als: *barst, dorst, kost, lust, oogst, tast, troost, twist*.

16. De woorden op *teit*, als: *majesteit, qualiteit, quantiteit, rariteit, securiteit, soliditeit, universiteit*.

17. De woorden op *theek*, als: *apotheeek, bibliotheek, hypotheek, pinacotheeek*.

18. De meeste woorden op *ts*, als: *bluts, frats, koets, muts, rots, scherts, schets, spits*.

Andere zijn *m.*, als *fits, kreits, toets, trots*; of *o.*, als *erts, kwarts, sits*.

Spits is *o.* in de uitdrukking *het spits afbijten*.

19. De woorden met den bastaarduitgang *uit*, als *affuit, beschuit, kajuit*.

20. De woorden op *uw*, als: *peluw, schaduw, verf* (oudtijds *varuw*), *zenuw, zwaluw*.

Naar den vorm zijn onzijdig:

1. De woorden, gevormd door samenstelling van den stam eens werkwoords met *be, ge, ont, ver* en het onscheidbare *mis, onder* en *over*, als: *begrip, gejuich, gelag, geroep, gevoel, ontslag, ontzag, verblijf, misbruik, onderzoek, overleg, overval* (toeval).

Uitgezonderd: *ontvang, verkoop* (*m.*) en *overval* (overrompeling) (*m.*).

2. De infinitieven en andere rededeelen, die oneigenlijk als zelfstandige naamwoorden gebezigd worden, gelijk *het leven, het goede, het wit, het ik, het hoe, het vaarwel.*

Hetzelfde geldt van zelfstandig gebruikte gezegden, als: het „*wien Neerlandsch bloed*”; het bekende „*wie niet hooren wil moet voelen.*”

3. De woorden met den bastaarduitgang *aal*, als: *arsenaal, cabaal, journaal, kanaal, memoriaal, pedaal, schandaal, spinaal.*

Uitgezonderd: *bokaal, kabaal (pijp), liniaal, moraal, sandaal, spiraal (v.).*

4. De woorden met den bastaarduitgang *aat*, als: *consulaat, formaat, karaat, klimaat, legaat (erfenis), mandaat, quadrat, tractaat.*

Uitgezonderd: *dukaat, muskaat, passaat, travaat (m.).*

5. De woorden op *dom*, die een gebied, eene verzameling of eene godsdienstige gezindte aanduiden, als: *eigendom (de bezitting), heiligdom, hertogdom, vorstendom; menschdom, priesterdom, schependom; christendom, jodendom, heidendom, lutherdom, pausdom.*

6. Vele woorden met den bastaarduitgang *eel*, als: *bekkeneel, bureel, gareel, gatenplateel, graveel, juweel, kasteel, penseel, plateel, tooneel.*

7. De woorden met den bastaarduitgang *ent*, als: *amendement, cement, element, instrument, perkement, repent, serpent, talent.*

Uitgezonderd: *tangent (v.).*

8. Vele woorden met den bastaarduitgang *et*, als: *banket, caret, genet, helmet, kabinet, karpet, klinket, lancet, musket, pakket, quartet, menuèt, servet, vignet.*

Vele andere zijn **v.**, als; *baret, cabriolet, floret, kadet, renet*, enz. *Palet* (schildersplankje of trant) is **o.**; *palet* kaatstuig) is **v.** *Raket* (kaatstuig) is **o.**; *raket* (vuurpijl, of plant) is **v.**

9. De verkleinwoorden op *e*, *ke(ken)* en *lijn*, als: *boompje, jongske, maagdelijn*.

10. De woorden op den vreemden uitgang *ma*, als: *diorama, diploma, panorama, programma, theorema*.

11. De woorden met den bastaarduitgang *oen*, als: *amfloen, blazoen, festoen, galjoen, garnizoen, katoen, la-toen, legioen, paviljoen, rantsoen, seizoen, vermiljoen*.

Uitgezonderd: *harpoen (m.)*, *kaproen, klaroen (v.)*.

12. De woorden met den bastaarduitgang *ool*, als: *kamizool, kapitoel, parool, riool*.

Pistool is als *schietgeweer v.* en *o.*; als *munt v.*

13. De woorden met den bastaarduitgang *oor*, als: *kantoor, komfoor, kwispedor, lavoer, teljoor, termoor, trezoor*.

Uitgezonderd: *putoor (m.)*.

Kastoor is als *stof o.*, als *hoed m.*

14. De woorden op *schap*, die eene waardigheid of een gebied aanduiden, als: *bodeschap, burgemeesterschap, koningschap, zoonschap; graafschap, hoogheemraadschap, waterschap*.

Graafschap is **v.** in de uitdrukking: *de Graafschap Zutphen*.

15. De woorden op *sel*, als: *aanhangsel, baksel, beletsel, doopsel, mengsel, oliesel, overblijfsel, schepsel, schoetsel, verzinksel, verglaassel, vormsel, zaagsel*.

Uitgezonderd: *stijfsel (v.)*.

Leisel is ook **o.**; maar hierin is *sel* eene verkorting van *zeel* (eig. *leidzeel*), geen uitgang.

16. De verzamelwoorden op *te*, die met *ge* beginnen, als: *geboomte*, *geboefte*, *gedarmte*, *gesteente*, *gesternte*.

17. De vreemde woorden op *um*, als: *album*, *aluminium*, *ammonium*, *herbarium*, *laboratorium*, *memorandum*, *observatorium*, *planetarium*.

Uitgezonderd: de namen van bloemen en planten, *geranium*, *rhododendrum* (v.), en *datum* (m.).

18. De woorden met den bastaarduitgang *uit*, als: *instituut*, *saluut*, *statuut*.

Uitgezonderd: *minuut* (v.).

GESLACHT DER SAMENGESTELDE WOORDEN.

In de samengestelde zelfstandige naamwoorden richt zich het geslacht naar het laatste lid der samenstelling, wanneer dit zijne gewone beteekenis behoudt, als: *zeeman* (m.), *koopvrouw* (v.), *huisduif* (v.), *duivenhok* (o.), *uurwerk* (o.) *livreiknecht* (m.), *eereprijs* (m.), *tijdverdrijf* (o.), *huisraad* d. i. *huisgeraad* (o.).

Uitgezonderd; *kerkhof*, hetwelk o. is, ofschoon *hof* zijne gewone beteekenis van *tuin* of *open plaats* behoudt.

In die weinige substantieven, welker laatste lid geen zelfstandig naamwoord is, wordt het geslacht door de beteekenis der samenstelling bepaald, als: *deugniet*, *doeniet*, *leergraag*, die gemeenschlchtig zijn.

Verliest het laatste lid door de samenstelling zijne gewone beteekenis, dan richt zich het geslacht naar de beteekenis van het geheel, als: *hutspot* (v. als spijs), *negen-oog* (v. als bloedzweer), *roodvonk* (v. als ziekte), *tijdstip* (o.), *vierkant* (o.), en de persoonsnamen: *booswicht*, *brekebeen*, *brekespel*, *galgebok*, *langtong*, *ondeugd* (ondeugend)

mensch), *steiloor* (onhandelbaar mensch), *voorspraak* (verdediger), *woelwater* (onrustig mensch), *zotskap* (dwaas), die gemeenslachtig zijn.

Mankop of *maankop* is als *zaadhuis van de papaver m.*, als *plant v.*, als *slaapmiddel o.* *Slangenwortel* en *wolfsklauw* zijn *v.* als planten. *Oogenblik* is slechts in deftigen stijl *m.*, meestal *o.*

GEMEENSLACHTIGE, MEERSLACHTIGE EN ZELFSLACHTIGE WOORDEN.

Gemeenslachtig zijn:

De namen van menschen en dieren, die hun geslacht veranderen, naardat zij manlijke of vrouwelijke wezens aanduiden, als: *bode*, *dienstbode*, *erfgenaam*, *gade*, *getuige*, *kameraad*, *maag*, *verwant*, *wees*.

Dichters bezigen ook de vr. vormen *bodin* en *bodes*. De samenstellingen *hemelbode*, *voorbode* en *postbode* zijn *m.*

Hiertoe behooren ook de woorden op *ling* en *genoot*, als: *dorpeling*, *drenkeling*, *hokkeling*, *leerling*, *lieveling*, *vreemdeling*, *deelgenoot*, *echtgenoot*, *lotgenoot*, *tochtgenoot*.

Uitgezonderd: die slechts op ééne kunne toepasselijk zijn, als: *jongeling*, *hoveling*, *kamerling*, *ouderling* (m.).

Men voegt soms ter aanduiding van vrouwelijke personen eene toonlooze *e* achter den uitgang, als: *leerlinge*, *echtgenote*, *weeze*.

Meerslachtig zijn:

Die woorden, welke hun geslacht naar gelang der opvatting wijzigen. Hiertoe behooren:

1. De woorden, die als voorwerpsnamen en als stofnamen gebezigd worden. In het eerste geval zijn zij *m.* of *v.*, in het andere *o.*, als *diamant* (m. en o.), *schildpad* (v. en o.).

2. De woorden, die als voorwerpsnamen en als verzamelende stofnamen gebezigd worden. In het eerste geval zijn zij **m.**, in het andere **v.**, als: *visch, aal, paling, turf.*

3. De woorden, die de vruchten en de vruchtboomen aanduiden. In het eerste geval zijn zij **v.**, in het andere **m.**, als: *abrikoos, kastanje, peer, perzik.*

Homonieën of woorden van gelijken klank en vorm, maar die slechts toevallig overeenstemmen, hebben in hunne onderscheidene beteekenissen dikwijls een verschillend geslacht, als: *bal (m. en o.), beet (m. en v.), blik (m. en o.), bloed (m. en o.), broek (v. en o.), das (m. en v.), deken (m. en v.), hoop (m. en v.), loods (m. en v.), maal (v. en o.) morgen (m. en o.), port (m. en o.), rijm (m. en o.), vorst (m. en v.), zegen (m. en v.).*

Sommige woorden hebben, zonder verschil van beteekenis, twee geslachten, als: *figuur, fruit, gordijn, idee, katern, middel (middellijf), mud (mudde), pistool (het wapen), saai, schilderij, sulfer of solfer (zwavel), soort, sop (alle v. en o.); tabernakel (m. en o.)*

Zelfslachtig zijn :

De namen van dieren, die hetzelfde geslacht behouden, hetzij ze mannetjes of wijfjes aanduiden, als: *kameel (m.) olifant (m.), sperwer (m.), adder (v.), hagedis (v.), muis (v.), rat (v.), slang (v.), fret (o.) eend (v.).*

Om, zoo noodig, het onderscheid in geslacht bij deze dieren aan te duiden, kan men *mannetjes-* of *wijfjes-* voor den naam zetten, als: *mannetjesslang, wijfjesolifant.* Ook bij woorden als *eend* en *gans* wordt het geslacht vaak zoo aangeduid, daar de manlijke geslachtsnamen dezer dieren minder gebruikelijk zijn. De *waard* heet dan *mannetjeseend*, de *gent* ook *mannetjesgans.*

Ook de onzijdige namen, die de geheele diersoort aanduiden, terwijl het mannetje en het wijfje bijzondere namen dragen, kunnen zelfslachtig genoemd worden, als: *hert, konijn, paard.*

REGELS VOOR DE SPELLING.

ALGEMEENE REGELS.

Men schrijft volgens de algemeen aangenomen of beschaafde *uitspraak*, niet volgens gewestelijke of plaatselijke tongvallen. Men houdt echter ook de *gelijkvormigheid*, de *afleiding* en de *analogie* in het oog. Zoo schrijft men, in strijd met de uitspraak, volgens den regel der gelijkvormigheid: *heb* (niet: *hep*), *hoed* (niet: *hoet*), *weg* (niet: *wech*), *ontvangen* (niet: *ontfangen*), *zeventig* (niet: *seventich*), *raadzaam* (niet: *raatsaam*); volgens den regel der afleiding: *beren* en *beeren*, *tonen* en *toonon*, *wassen* en *wasschen*, ofschoon de uitspraak in beide gevallen dezelfde is; volgens den regel der analogie: *dorpsschool* (niet: *dorpschool*; vgl. *dorpskerk*), *officierssabel* (niet: *officiersabel*; vgl. *officiers-tafel*), *hemdstrook* (niet: *hemdstrook*; vgl. *hemdsmouw*).

KLINKERS EN TWEETLANKEN.

I. De *a* en *u*.

1. De heldere *a* en *u* worden verdubbeld in gesloten lettergrepen: *aas*, *kaas*, *vuur*, *uur*.

Het meervoud van de gewone Nederlandsche woorden, en de Genetief Enk. van woorden op *a* is — *aas*, als: *eegaas*, *raas*, *vlaas*.

Vreemde woorden en eigennamen op *a* (en op andere heldere klinkers uitgaande) vormen het meervoud en

den Genetief Enk. op 's, als: *mama's, papa's, thema's, zebra's, Maria's, canapé's, Hebe's, Machiavelli's, echo's, schako's, Otto's.*

In de vreemde woorden, op de toonlooze *e* uitgaande, bezigt men bij de verbuiging de apostrophe niet, als in *dames, horloges, machines, secretaires, Hermines.*

2. De heldere *a* en *u* worden niet verdubbeld in open lettergrepen: *aren, paren, uren, muren.*

De *a* wordt niet verdubbeld in den tweeklank *au*, die nooit tot *aa* wordt verlengd, behalve in het klankna bootsende *miaauw, miaauwen.* Men schrijve dus: *blauw, dauw, rauw* enz.

De heldere *u* wordt niet verdubbeld voor de *w.* Men schrijve dus: *baljuw, peluw, schaduw.*

Onderscheid *au* van *ou*, vooral in bijna gelijkkluidende woorden als: *blauwen* (blauw verven, en: blauw worden) en *blouwen* (slaan), *dauw* en *douw* (stoot), *gauw* (snel) en *gouw* (landstreek), *kauw* (vogel) en *kouw* (kooi), *rauw* (niet gaar) en *rouw* (= ruw, of droefheid).

II. De heldere *e.*

De heldere *e* wordt in gesloten lettergrepen dubbel geschreven. Is in zulke lettergrepen de *e* enkel, dan is zij onvolkomen, en wordt anders uitgesproken. Vgl. *beek* en *bek.*

In open lettergrepen wordt de heldere *e* zoowel enkel als dubbel geschreven. In het eerste geval heet zij de *zachte heldere e*, in het tweede geval de *scherpe heldere e.*

De heldere *e* is *zacht*:

1. In de sterke werkwoorden, als: *breken, gebeden* (van *bidden*), *bleken* (van *blijken*), *weten, weven, zweren.*

Uitgezonderd: *heeten.*

De regel geldt ook voor: *helen, kleven, kneden, sneven, stenen, teren*, die oudtijds sterk waren.

2. In woorden, van sterke werkwoorden afgeleid, als: *beweging*, *hevel*, (v. *heffen*), *knepen* (v. *knijpen*), *leger* (v. *liggen*), *meter*, *schedel* (v. *scheiden*), *schepen* (de overheids-persoon, v. *scheppen*), *schrede* (v. *schrijden*), *trede*.

De regel gaat niet altijd door voor de woorden afgeleid van de sterke werkwoorden met de *ij*, als in *deegen* mv. van *deeg* (van *dijgen*), *bleeken* (van *blijken*), *zwemmen* (van *zwijsmen*).

3. In den meervoudsuitgang *heden*, als: *grootheden*, *vaarheden*.

4. In woorden van vreemden oorsprong, als: *beten* v. *beet* (den wortel), *keten*, *leperd*, *neger*, *peterselie*, *complete*, *concreter*, *kometen*, *planeten*, *profeten*.

Uitgezonderd: *leeken* (meervoud v. *leek*) en *thee*.

5. In de woorden, welker *e* in de verwante vormen of in een tongval afwisselt met de onvolkomen *e*, of met de *a*, *i*, *eu*, als: *spelen* — *spel*, *venen* — *ven*, *verdedigen* — *verdadigen*, *degen* (wapen) — *dagge*, *smeden* — *smid*, *streven* — *stribbelen*, *sneven* — *snevelen*, *stenen* — *steunen*

Ter vergelijking dienen verwante woorden in andere talen. De heldere *e* is zacht, als zij afwisselt met eene onvolkomen *e*, met *a*, *i* of *ie* in het Duitsch, met *a* of *i* in het Engelsch; met eene onvolkomen *e*, *a* of *i* in het Friesch. Voorbeelden: *geel* (*gelb*), *zetel* (*sessel*), *weder* (*weter*), *beek* (*bach*), *menig* (*manch*), *peet* (*pathe*), *hemel* (*himmel*), *schemeren* (*schimmern*), *slede* (*schliitt*), *neder* (*nieder*), *vrede* (*friede*), *zege* (*sieg*); *ezel* (*ass*), *kever* (*chafer*), *krekel* (*cricket*), *lever* (*liver*); *ketel* (*tsjettel*), *smeren* (*smarrn*), *lenig* (*linig*).

Uitgezonderd bij de vergelijking met het Duitsch: *begeeren* — *begieren*, *heer(en)* — *herr*, *leeren* — *lernen*, *regeeren* — *regieren*, *scheeve* — *schiefe*.

De heldere *e* is scherp:

1. In samengetrokken lettergrepen, als: *eega*, *gedwee*, *kweelen*, *leelijk*, *preeken*, *sneege*.

2. In de eenlettergrepige woorden op *e*, als: *kwee*,

ree (het dier), *vee*, *wee*, *zee*; en in samenstellingen: *deemoedigen*, *eega*, *hoezee*.

Uitgezonderd: *hé* en *re* (de muzieknoot).

3. In de bastaarduitgangen *eelen*, *eeren*, *eesche*, en *eezen*, als: *juweelen*, *stoffeeren*, *Chineesche*, *Portugeezen*.

De bastaarduitgangen *eet* heeft mv. *eten*, als: *profeten*, *planeten*.

4. In de woorden, welker *e* in de verwante vormen afwisselt met *ei*, als: *breedte* — *verbreiden*; *kweeken* — *kweiken*; *gereede*, *alreede* — *bereiden*; *teezen* — *teisteren*.

Uitzondering: de uitgang *heid* is mv. *heden*, zie boven.

Ter vergelijking dienen de verwante Duitsche woorden met *ai* of *ei*, en Engelsche met *o* of *oa*, als: *leeken* (*laien*) *deelen* (*theilen*), *beenen* (*bone*), *beeren* (*boar*).

Let op de schrijfwijz van: *beweren*, *deemoedig*, *deesem*, *deren*, *dweepen*, *eega*, *gele*, *hepen* (hakmessen), *ontbereren*, *regeeren*, *verkeeren*, *verteren*.

Onderscheid: *beren* (verscheurende dieren, muurstutten, heiblokken) en *beeren* (varkens, waterkeeringen); *ter dege*, *degen* (wapen) en *deegen* (mv. van *deeg*); *delen* (planken, dorschvloeren) en *deelen* (gedeelten; *gene* (voornw.) en *geene* (telw.); *genereren* (onderhouden) en *geneeren* (Fr. *gêner*); *helen* (verbergen) en *heelen* (genezen); *keren* (vegen) en *keeren* (wenden); *kweken* (babbelen) en *kweeken* (opfokken); *leken* (vloeien) en *leeken* (mv. van *leek*); *lenen* (leunen) en *leenen* (ter leen gegeven); *neten* (luizeneieren) en *neeten* (klinknageltjes, platklinken); *rede* (zielsvermogen, redevoering), *reden* (oorzaak) en *reede* (voor schepen); *slepen* (intransitief ww.) en *sleeppen* (transitief ww.); *stenen* (steunen) en *steenen* (mv. van steen); *vegen* (schoonmaken) en *veege* (mv. van *veeg*); *veren* (overtochten) en *veeren* (mv. en adj. v. *veder*); *verweren* (verdedigen) en *verweeren* (bederven); *weken* (mv. van *week*) en *weeken* (zacht maken); *wezen* (zijn) en *weezen* (mv. van *wees*).

Schrijf op dezelfde wijz: *beten* (wortelen) en *beten* (happen); *deken* (overste) en *deken* (dek); *heeten* (noemen, genoemd worden) en *heeten* (heet maken); *kelen* (kleuren in de bouw- en wapenkunde) en *kelen* (lichaamsdeelen); *keten* (ketting) en *keten*

(mv. van keet); *leeren* (werkw.), *leeren* (adj.) en *leeren* (mv. van leer = ladder); *mee* (drank, meekrap) en *mee* (bijwoord); *meren* (een schip vastleggen) en *meren* (mv. van meer = waterplas); *stegen* (mv. van *steeg*) en *stegen* (werkw.); *teren* (kwijnen) en *teren* (met teer bestrijken); *weder* (zelfst. nw.) en *weder* (bijw.); *zegen* (vischnet) en *zegen* (heilbede).

III. De heldere o.

De heldere *o* wordt in gesloten lettergrepen dubbel geschreven. Is in zulke lettergrepen de *o* enkel, dan is zij onvolkomen, en wordt anders uitgesproken. Vgl. *boom* en *bom*.

In open lettergrepen wordt de heldere *o* zoowel enkel als dubbel geschreven. In het eerste geval heet zij de *zachte heldere o*, in het tweede geval de *scherpe heldere o*.

De heldere *o* is zacht:

1. In de sterke werkwoorden, als: (*zij*) *schoten*, *snoten*, *zogen*; *gelogen*, *genoten*, *gestoken*.

Uitgezonderd: *loopen* en *stooten*.

2. In woorden, van sterke werkwoorden afgeleid, als: *bode*, *holen*, *onverdroten*, *sloten* (enk. *slot*, van *sluiten*), *stoken* en *stoker* (v. *steken*).

Deze regel is niet toepasselijk op de woorden afgeleid van *loopen* en *stooten*, en op sommige van de werkwoorden met *ij*, *ie* en *ui*, als *knoopen* (van *knijpen*), *sloopen* (van *slijpen*), *loochenen* (van *liegen*), *schooten* (mv. v. *shoot*, van *schieten*), *slooten* (mv. v. *sloot*, van *sluiten*), *zoogen* (van *zuigen*).

3. In woorden van vreemden oorsprong, als: *horloge*, *konijn*, *krotten*, *mode*, *tonen* (in de muziek), *toren*, *tronen*; *astronomen*, *oeconomen*, *philologen*, *theologen*, *telescopen*, *heliotropen*, *misanthropen*.

Uitgezonderd: de vreemde woorden, die in het oorspronkelijke *au* hebben.

4. In woorden, welker *o* in de verwante vormen afwisselt met de onvolkomen *o* of met *eu*, als: *blozen*, *blos*,

koken — *kok*, *loven* — *lof*, *lozen* (ledigen) — *los*; *mogen* — *mocht*; *joken* — *jeuken*, *logen* — *leugen*, *sproken* — *spreuken*.

Hierop zijn eenige uitzonderingen, als: *dooven* — *dof*, *koopen* — *kocht*, *loover* — *lof*, *looze* — *los*, *loozèn* — *los*, *toogen* — *tocht*, *zoogen* — *zog*.

Ter vergelijking dienen de verwante Duitsche woorden met een onvolkomen *o* of *ö*, of met *u* of *ü*, en Engelsche met *o*, als: *koren* (*korn*), *droge* (*trocken*), *koper* (*kupfer*), *spoken* (*spucken*), *molen* (*mühle*), *over* (*über*), *bodem* (*bottom*), *doren* (*thorn*), *smoken* (*to smoke*), *vogel* (*fowl*).

Daarentegen *hooge* — Hd. *hoch*.

De heldere *o* is scherp:

1. In samengetrokken lettergrepen, als: *bloo* — *bloode*, *oolijk* — *oodelijk*, *zoo* — *zode*.

2. In de eenlettergrepige woorden op *o*, als *stroof*, *vloof*, *vrooflijk*, *zoo*.

Uitgezonderd: *o* en *ho*.

3. In het mv. enz. der uitgangen *loos* en *genoot*, als: *goddeloozen*, *doellooze*, *nutteloozer*, *tochtgenooten*.

4. In de woorden van vreemden oorsprong, die in het oorspronkelijke *au* hebben, als *booze* (van *bauziare*), *koolen* (van *caulis*), *koozen* (van *causari*), *onnoozel* (van *nausea*), *poozen* (van *pausa*), *poover* (van *pauper*).

Ter vergelijking dienen ook de verwante Duitsche woorden met *au*, *äu* of *eu*, en de Engelsche en Friesche met *ea*, als: *gelooven* (*glauben*), *koopen* (*kaufen*), *boomen* (*bäume*), *zoogen*, (*säugen*), *toogen* (*zeugen*); *hooren* (*to hear*), *stroomen* (*stream*); *hooge* (Friesch *heag* of *heeg*), *roode* (Friesch *read*).

Let op de schrijfwijz van: *droge*, *drogen*, *hoonen*, *kleinoodiën*, *klooven* (doen splijten), *knoopen* (werk. en subst.), *kooenen*, *koozen*, *kronen*, *loover*, *poken*, *poozen*, *poover*, *vroolijk*.

Onderscheid: *doren* (plant) en *dooren* (mv. van door = *doder*); *horen* (= hoorn) en *hooren* (ww.); *hopen* (werkww.) en

hoopen (mv. van hoop); *hosen* (kousen) en *hoozen* (luchtverschijnselen); *kloven* (mv. van kloof en verl. tijd van kluiven) en *klooven* (doen splijten); *kolen* (brandstof) en *koolen* (gewas); *kozen* (verl. tijd van kiezen) en *koozen* (kouten); *logen* (leugen, en verl. tijd van liegen) en *loogen* (mv. van loog); *moren* (soorten van moor) en *mooren* (zwarten); *poten* (werkw.) en *pooten* (mv. van poot); *roven* (korsten op eene wond) en *rooven* (mv. van roof en werkw.); *schoten* (mv. van schot en verl. tijd van schieten) en *schooten* (mv. van schoot); *schoven* (verl. tijd van schuiven) en *schooven* (mv. van schoof); *sloten* (mv. van slot) en *slooten* (mv. van sloot); *sloven* (werkw. zwoegen, en mv. sukkels) en *slooven* (voorschoten); *tonen* (in de muziek) en *toon* (werkw. aanwijzen en mv. teenen); *tronen* (mv. van troon) en *troonen* (werkw. lokken); *zogen* (verl. tijd van zuigen) en *zoogen* (laten zuigen).

Schrijf op dezelfde wijs: *bogen* (verl. tijd van buigen), *bogen* (mv. van boog) en *bogen* (roemen); *boomen* (gewas) en *boomen* (werkw.); *goten* (verl. tijd van gieten) en *goten* (meerv. van goot); *koren* (graan) en *koren* (mv. van koor); *looden* (mv. van lood en bijv. nw.) en *looden* (peilen); *loten* (mv. van lot) en *loten* (mv. van loot); *noten* (vruchten), *noten* (in de muziek) en *noten* (aanteekeningen); *scholen* (mv. van school) en *scholen* (werkw.); *sloopen* (werkw.) en *sloopen* (mv. van sloop); *sporen* (werkw.) en *sporen* (mv. van spoor); *stoven* (werkw.) en *stoven* (meerv. van stoof); *voren* (visch) en *voren* (mv. van voor).

De *oi* behoort in *oir* (afstammelingen en erfgenamen).

IV. De tweeklanken *ij* en *ei*:

De *ij* wordt geschreven:

1. In alle sterke werkwoorden, waarin de klank dezer letter wordt gehoord, als: *bijten*, *lijden*, *stijven*.

Uitgezonderd: *scheiden*.

2. In den uitgang *lijk*, als: *heerlijk*, *vriendelijk*, *waarlijk*.

3. In de woorden, die op dezen klank uitgaan, wanneer hij aan het Fransche *ie* beantwoordt, als: *bakkerij*, *galerij*, *malvezij*, *sacristij*, *voogdij*.

4. In den bastaarduitgang *ijs*, als: *matrijs*, *paradijs*, *patrijs*.

Uitgezonderd: *paleis*.

5. In de woorden, die in sommige gewesten met de heldere *i* worden uitgesproken, als: *ijselijk* — *iselijk*; *rijm* — *riim*; *zijl* (sluis) — *ziil*.

Ter vergelijking dienen de verwante woorden, die in het Engelsch en Friesch *i* hebben, als: *pijn* (E. *pine*), *prijken* (E. *bright*), *rijk* (E. *rich*), *rijp* (E. *ripe*); *bij* (F. *bi*), *dijk* (F. *diik*), *vlijtig* (F. *vlitig*), *zijde* (F. *side*).

De van het Latijn en Fransch afgeleide woorden hebben *ij*, als ze in het oorspronkelijke met *i* geschreven worden, als: *lijm* (L. *limus*), *pijl* (L. *pilum*), *wijk* (L. *vicus*), *prijs* (F. *prix*), *rijst* (F. *riz*), *vijver* (Fr. *vier*), *stijl* (L. *stilus*, F. *stile*), *tijger* (L. *tigris*, F. *tigre*), *wijn* (L. *vinum*, F. *vin*).

De *ei* wordt geschreven:

1. In de achtervoegsels *heid*, *lei* en *teit*, als: *goedheid*, *allerlei*, *sociëteit*.

2. In woorden, waarin de klank uit *ag*, *aj* of *eg* ontstaan is, als: *heining* — *hagening*, *meier* — *major*, *meid* — *maagd*, *keilen* — *kegelen*, *teil* — *tegel*.

3. In woorden, waarin de klank ontstaan is uit de *e*, gevolgd door eene *n*, als: *einde* — *ende*, *peinzen* — *penzen*.

4. In de woorden, welke met dien tweeklank uitgesproken worden in die gewesten, waar de *ij* als *i* luidt.

De bedoelde gewesten zijn Groningen, Drente, Overijsel en Gelderland. In 't Groningsch klinkt de *ei* nog als *ai*.

De van het Latijn en Fransch afgeleide woorden hebben *ei*, als zij in het oorspronkelijke met *ae*, *ai*, *ei*, *oi* *oie*, *é*, *ée* of *eau* geschreven worden, als: *keizer* (L. *caesar*), *feilen* (F. *faillir*), *balein* (F. *baleine*), *prei* (F. *porreau*), *prei* (F. *proie*), *pastei* (F. *pâte*), *livrei* (F. *livrée*), *schalmei* (F. *châlumeau*).

Let op de schrijfwijz van: *beitel*, *malvezij*, *sacristij*, *sacristein*, *steiger*.

Onderscheid: *bij* (voorz. en insect) en *bei* (bes); *blj* (vroolijk) en *blei* (visch); *fijt* (gezwel) en *feit* (gebeurtenis); *gijt* (bier) en *geil* (adj.); *hij* (voornw.) en *hei* (vlakke, werktuig, uitroep); *ijk* (merkteeken) en *eik* (boom); *karwij* (zaad) en *karwei* (werk); *lij* (scheepsterm) en *lei* (steen); *lijden* (dulden) en *leiden* (voeren); *nijgen* (buigen) en *neigen* (overhellen); *pijl* (werptuig) en *peil* (watermerk); *rij* (reeks) en *rei* (koor); *rijken* (mv. van *rijk*) en *reiken* (werk.); *rijs* (scheut) en *reis* (tocht); *rijzen* (stijgen) en *reizen* (een tocht doen); *stijl* (schrijfwijz, paal) en *steil* (bijv. nw.); *vermijden* (ontwijken) en *vermeiden* of *vermeien* (met loover versieren of zich verlustigen); *vijl* (werktuig) en *veil* (te koop); *vijlen* (met de vijl werken) en *veilen* (te koop bieden); *vlijen* (voegen) en *vleien* (prijsen); *wij* (voornw.) en *wei* (hui, veld); *wijden* (ordenen) en *weiden* (doen gaan); *zijl* (sluis) en *zeil* (aan het schip).

Schrijf op dezelfde wijs: *beiden* (twee) en *beiden* (toeven); *dijen* (werk.) en *dijen* (mv. van *dij*); *krijt* (kring) en *krijt* (aarde); *lijn* (streep), *lijn* (touw) en *lijn* (vlas); *mijn* (vnw.) en *mijn* (groeve); *prei* (ui) en *prei* (aas); *rijm* (dichtklank) en *rijm* (rijp); *rijp* (bijv. nw.) en *rijp* (rijm); *wijs* (manier) en *wijs* (verstandig); *zijde* (kant) en *zijde* (stof); *zijn* (voornw.) en *zijn* (werk.).

De *ei* komt ook in *heir* (leger) voor.

V. De heldere *i* en *te*:

De heldere *i* wordt verlengd tot *ie*, wanneer de klank lang of gerekt is.

Men schrijft de *ie*:

1. In het midden der woorden, waarin deze klank gehoord wordt, als: *hier*, *lied*, *dienen*, *kiezen*.

Uitgezonderd vele vreemde woorden, als: *kilo, liter, minuut, piramide.*

2. Op het einde der woorden, die op dezen klank uitgaan, als: *drie, koffie, poëzie, symphonie, subsidie.*

Uitgezonderd: de namen der maanden *Januari, Februari, Juni en Juli.*

Ondscheid: *kopie* (nabootsing) en *kopij* (handschrift voor de pers). *Tirannie* en *tirannij* zijn beide in gebruik. — Dichters verwisselen dikwijls de *ie* van den uitgang met *ij*, wanneer het rijm het eischt.

3. In het meervoud van de woorden op *ie*, die den klemtoon op de laatste lettergreep des enkelvouds hebben, als: *knieën, genieën* (vernuften), *melodieën, reliquieën, spieën.*

4. In het enkel- en meervoud van de woorden op *ief, iek* en *iet*, als: *motief, substantieven, koliek, fabrieken, muskiet, parasieten.*

Men schrijft de heldere *i*:

1. In het meervoud op *n* van de woorden op *ie*, die den klemtoon op eene voorafgaande lettergreep hebben, als: *baliën, evangeliën, liniën, traliën.*

Vormen deze woorden het meervoud op *s*, dan behouden ze de *ie*, als: *kamperfoelies, merries.* *Genius* (geleigeest) vormt mv. *geniën.*

2. In het achtervoegsel *isch*, als: *afgodisch, apostolisch, historisch.*

3. Wanneer de klemtoon van de achtervoegsels *ief, iek* en *iet* op eene volgende lettergreep overgaat, als: *motiveeren, fabrikant, republikein, Jezuitisme.*

Behouden genoemde achtervoegsels ondanks de aanhechting van eene nieuwe lettergreep den klemtoon, dan blijft de *ie*, als in: *Israëlietisch, Jezuietisch.*

4. In vele woorden, van vreemden oorsprong, als: *kilo, piramide, citroen, sinaasappel.*

VI. De toonlooze klinkers.

De *e*, *i*, *ij* en *u* kunnen toonloos zijn.

De *e* kan toonloos zijn voor onderscheidene medeklinkers, als: *dadet, asem, degen, vader, wammes, lemmet.*

Schrijf: *Zaterdag*

De *i* kan toonloos zijn voor de keelletters *g*, *k*, *ng*, *nk*, als: *zondig, havik, paling, koninkje.*

De *ij* is toonloos in de uitgangen *lijk* en *lijks*, als: *hachelijk, grootelijks.*

De *u* is toonloos voor de *m* in plaatsnamen op *um*, als: *Dokkum, Gorkumer.*

De toonlooze *e* wordt ingelascht overal waar zij gehoord wordt.

Voor *lijk*, *ling* en *loos* wordt zij o. a. geschreven:

1. In *vrijelijk, moeilijk* en *verfoeilijk*.

Toch komen ook *moeilijk* en *verfoeilijk* voor.

2. Na de *f* en *s*, als: *straffeloos, pauselijk, verkiezelijk, ijselijk.*

Men schrijft: *grafelijk* en *graastijk, vergefelijk* en *vergeeftijk.*

3. Na de zachte *g*, als in: *dagelijks, degelijk, hertogelijk, mogelijk, ruggelings.*

Na eene scherpe *g* wordt de *e*, volgens de uitspraak, niet geschreven, als in: *draaglijk, genoeglijk, gezeglijk, heuglijk, hooglijk, ontzaglijk, ooglijk.*

De toonlooze *e* wordt naar verkiezing ingelascht of weggelaten na de *n*, voorafgegaan van een onvolkomen klinker, als: *manlijk* en *mannelijk*, *kenlijk* en *kennelijk*.

Zinloos (zonder zin) en *zinneloos* (zonder verstand) zijn onderscheiden. Men schrijft *planloos* (niet *planneloos*).

Willoos komt niet voor, maar *willeloos* (van *wille*).

Nameloos (onnoemelijk, onuitsprekelijk) en *naamloos* (anoniem) zijn onderscheiden.

MEDEKLINKERS.

Aan het begin der woorden bezigt men gewoonlijk de letters, die in de uitspraak gehoord worden. Aan het slot der verbuigbare woorden raadpleegt men, behalve de uitspraak, ook de gelijkvormigheid, de afleiding en de analogie (zie boven bladz. 17). Aan het slot der onverbuigbare woorden kiest men de scherpe medeklinkers, b.v. *met*, *noch*, *toch*. De volgende bijzonderheden verdienen vooral de aandacht.

1. Lipletters *b*, *p*, *v*, *f*.

De *b* wordt voor de *t* geschreven, wanneer zij eene stamletter is, als: *hebt*, *krabt*, *schrobt*, *tobt*, en in *abt*, *ambt*.

De *b* wordt niet geschreven in *hemd*.

De *p* wordt geschreven in *behept* (oorspr. *behapt*).

Onderscheid *slibt* en *slipt*, *geslibd* en *geslipt*.

De *f* wordt geschreven:

1. Als sluitletter in de woorden, die bij de buiging *v* hebben, als: *doof*, *sterf*. Men noemt deze *f* de onechte *f*.

De *v* kan geen sluitletter zijn.

2. Voor de *s*, *sch* en *t*, als: *vergeefs* van *vergeven*, *hoofsch* van *hove*, *draaft* van *draven*.

3. In, *Fries*, *Friesland*, *fonkelen*, wanneer dit werkwoord overdrachtelijk gebezigd wordt, als: *het fonkelen der oogen*, *fonkelnieuw*.

4. In *juffrouw*.

De *v* wordt geschreven:

1. Bij buiging van de woorden op *f*, na een helderen klinker of tweeklank, en na *l* en *r*, als *stoof* — *stoven*, *lief* — *lieven*, *kalf* — *kalveren*, *erf* — *erven*.

Dief wordt *dievegge*.

2. In *veertig*, *vijftig*, *ontvangen*, *ontvonken*, *vriezen*, *vonkelen*, wanneer dit werkwoord eigenlijk gebezigd wordt.

Daarentegen: *ontfermen*.

II. Tandletters (*d*, *t*, *th*).

De *d* wordt geschreven:

1. In de woorden op *aard* en *erd*, als: *lafaard*, *lieverd*, *mostaard*, *mosterd*.

2. In *admiraal*, *iemand*, *niemand*.

3. In *kruid* (gewas) met zijne samenstelling *moeskruid*, *nieskruid*, *onkruid*, *wormkruid*, en in *boud* (adj.).

4. Op het einde van de verl. deelwoorden der zwakke werkwoorden, wier stam niet uitgaat op een scherpen medeklinker, als: *geleend*, *gespeeld*, *gekamd*, *geschaard*.

Ook: *gevonnisd* (verl. t. *vonnisde*) en *geleesd*.

De *t* wordt geschreven:

1. Voor de *s*, als: *bluts*, *knots*, *koorts*, *mits*, *ritselen*, *scherts*, *spiets*, (ook *spies*).

Uitgezonderd:

a. in den 2den naamval van de woorden op *d*, als: *Gods*, *blootshoofds*;

b. in de bijv. naamwoorden en bijwoorden op *s* of *sch*, van woorden op *d* gevormd, als: *ginds* en *gindsch*; *steeds* en *steedsch*;

c. in de woorden *gids*, *loods* (in beide beteekenissen), *smidse*.

2. In woorden, waarin de *d* tot *t* is verscherpt, als: *beeltenis*, *bint*, *gebint*, *verbintenis*, *ontstentenis*, *rit*, *ritmeester*, *zat*.

Daarentegen: *breedte*, *gezindte*, *wijde*.

3. In *antwoord*, *Antwerpen*, *kerstdag*, *kerstfeest*, *kerstmis*, *litteeken*, *ootmoed*.

4. In *kruit* (poeder) met zijne samenstellingen, *buskruit*, *rattenkruit*, en in *bout* (subst.).

De *th* wordt geschreven in woorden van vreemden oorsprong, als: *thee*, *thema*, en in *thans*, *althans* uit: *te-hands*, *al-tehands*.

Daarentegen: *nochtans* (van *nog dan*).

5. Op het einde van de verl. deelwoorden der zwakke werkwoorden, wier stam eindigt op een der scherpe medeklinkers, die in 't woord *kofschip* voorkomen.

De onechte *f* en *s* echter worden niet als scherpe letters beschouwd, vandaar *bedroefd*, *verpoosd* enz.; — de *sch* en *ch* zijn altijd scherp, vandaar: *gewenscht*, *gevischt*, *geruischt*, *gebracht*, *gejuicht*, *gezocht*.

III. Keelletters (*g*, *ch*, *h*, *k*).

De *g* wordt geschreven:

1. Voor den vervoegingsuitgang *t* in werkwoorden, wier stam op *g* eindigt, als; *draagt*, *ligt*, *zegt*.

Daarentegen: *bracht*, *placht* en *mocht*, omdat de *t* hier geen vervoegingsuitgang is

2. In de zelfst. naamwoorden op *te*, gevormd van naamwoorden op *g*, als: *gebergte*, *graagte*, *hoogte*.

3. In *Aagt* (= *Agatha*) en *aagtappel*.

De *g* behoort niet ingelascht te worden in *Dinsdag*.

De *h* staat nooit aan het einde, de *ch* nooit aan het begin van Nederlandsche woorden.

Woorden, die met *ch* beginnen, zijn aan vreemde talen ontleend, als: *chaos*, *chemie*, *christen*.

De *ch* wordt geschreven:

1. Voor de *t*, wanneer deze geen vervoegingsuitgang is, als: *bocht*, *dracht*, *jicht*, *licht*, *plechtig*, *vluchten*.

2. In plaats van twee scherpe *g*'s in het midden der woorden, als: *bochel*, *echel* (= *egel*, bloedzuiger), *echo*, *kachel*, *kuchen*, *lachen*, *lichaam*, *richel*, *rochelen*, *tichel*, *hachelijk*.

Daarentegen: *ontzaglijk*, *gezeglijk*, *genoeglijk*, enz.

Voor eigennamen geldt dezelfde regel: *Lochem*, *Mechelen*.

3. Op het einde der onverbuigbare woorden met den *gklank*, als: *ach*, *noch* (en niet), *och*, *zich*.

Uitgezonderd: *nog* (bovendien) en *weg* (bijw.).

De *k* wordt geschreven.

1. In plaats van de *g* na de *n*, wanneer de uitspraak het eischt, als: *jonkheid*, *jonkvrouw*, *koninklijk*, *koninkrijk*, *lankmoedig*, *sprinkhaan*, *gevankelijk*, *oorspronkelijk*.

Daarentegen: *koningschap*, *gevangenis*.

2. In de verkleinwoorden op *je*, van woorden op *ing*,

wanneer deze lettergreep toonloos is, als: *kettinkje*, *koninkje*, *palinkje*, *rottinkje*, *woninkje*.

Is *ing* niet toonloos, dan blijft de *g*, als: *ringetje*, *doopelingetje*.

IV. Vloeiende letters (*l*, *m*, *n*, *r*).

De *l* wordt geschreven:

1. In de samenstellingen met *midden*, als: *middel-euwen*, *middelevenredig*, *middelnederlandsch*, *middelpunt*, *middelstand*, *middelweg*, *middelbaar*.

Uitgezonderd: *middenboords*, *middendoor*, *middenin*, *middernacht*.

2. Voor het achtervoegsel *lijk*, in *adellijk*, *middellijk*, *onmiddellijk*.

De *l* van *ling* vervalt in *hemeling*, *heuveling*, *edeling*.

De *n* wordt geschreven:

1. Op het einde der verkleinuitgangen *ken* en *kens*, als: *jongsken*, *kindeken*, *allengskens*, *zachtkens*.

Ken kan tot *ke* verkort worden.

2. In *allerwegen* en *bezijden*.

3. In *honing* en zijne samenstellingen. Men schrijft echter ook *honig*.

De *n̄* wordt *niet* geschreven:

1. Op het einde van de verkleinuitgangen *je* en *jes*, als: *huisje*, *tandje*, *eventjes*, *zoetjes*.

2. Op het einde van den uitgang *halve* in samenstellingen, als: *behalve*, *derhalve*, *mijnenthalve*, *weshalve*.

V. Sleletters (*s, z, sch*).

De s wordt geschreven:

1. Als sluitletter in de woorden, die in de buiging *z* hebben, als: *aas, reis*.

De *z* kan geen sluitletter zijn.

2. Voor de *z* in de bijwoorden op *zins*, als: *alleszins, eenigszins, geenszins, veelszins, anderszins*.

3. In *samen* en in de samenstellingen, waarin *samen* vooropgaat: als: *samenkomst, samenzwering*.

4. In *bruisen, gebruis, druisen, gedruis, dos, dossen, gedost, harnas, los (lynx), morsen, torsen, was* (van de bijen).

De z wordt geschreven:

1. In plaats van de onechte *s* in de verbuiging, na een helderen klinker of tweeklank, en na *l, m, n, r*, als: *dwaas — dwaze, vies — vieze, wijs — wijze, hals — halzen, gems — gemzen, bons — bonzen, laars — laarzen*.

De *s* blijft in vele woorden van vreemden oorsprong, als: *dans — dansen, kous — kousen, schors — schorsen, wals — walsen*.

2. In *te zamen* en in de van *samen* afgeleide woorden, waarin *samen* niet vooropgaat, als: *gezamenlijk, verzamelen*.

3. In *Zaterdag, zestig, zeventig*.

De sch wordt geschreven:

1. In den aanvang der woorden, die in het Latijn *sc* hebben: als: *schabel* (scabellum), *schepter* (sceptrum), *schorpioen* (scorpio); op het einde der woorden, die in het Hoogduitsch *sch*, in het Friesch *sk* hebben, als: *mensch, visch* (uitspraak *mensch, vis*); in *schako* (uitspr. *sjako*).

2. Op het einde der bijv. naamwoorden, die bij de verbuiging geen *z* aannemen, maar den sklank behouden, als: *dagelijksch, frisch, gansch, heesch, helsch, hemelsch, heusch, kiesch, linksch, trotsch, rasch* (uitspraak *dagelijks, fris* enz.).

In den regel werpen deze woorden, wanneer ze als bijwoorden gebezigd worden, de *ch* weg, b.v. *dagelijks, links, ras, trots*. Doch niet bij alle is dit het geval: *frisch, gansch, heusch, kiesch* behouden ook als bijwoorden de *sch*.

Daarentegen nemen andere én als bijv. nw. én als bijw. slechts de *s* aan: *bits, bluts, bros, dras, dwars, flets, kras, los, paars, ros, spits, wars, wis* en *gewis*.

3. Bij buiging en afleiding van de woorden op *sch*, als: *mensch — menschen; visch — visschig, vischachtig; vleesches, vleeschelijk, vleeschachtig*.

Daarentegen: *vleesch* heeft mv. *vleezen*, adj. *vleezig*.

4. In *esch, (in)lasschen, ruischen, geruisch, dorschen, vorschen, wasch* (schoonmaak), *wisschen*.

Onderscheid: *as* en *asch, bos* en *bosch, mars* en *marsch, mos* en *mosch, Rus* en *rusch, tas* en *tusch, was* en *wasch, wis* en *wisch*.

VI. Halfklankers *j* en *w*.

De *j* wordt niet geschreven na tweeklanken met *i*, als: *boeien, draaien, vermeien, vermoeienis, kruien, hooien, vloeüing, opruiing*.

De *j* wordt geschreven in vreemde woorden na de *a*, als: *bajonet, kajuit, majoor, sajjet*.

De *w* wordt geschreven in *erwt, murw, vermurwen*, maar door de *f* en *v* vervangen in: *verf, verven*.

DE VERDUBBELING DER MEDEKLINKERS.

I. Een medeklinker wordt in het midden van een woord verdubbeld na een onvolkomen klinker, als: *bakken*, *letten*, *spinnen*, *rossen*. Van de *sch* wordt dan alleen de *s* verdubbeld, als *bosschen*, *musschen*, *wisschen*.

II. Een medeklinker wordt in het midden van een woord *niet* verdubbeld:

1. Na een helderen klinker of tweeklank, als in: *boomen*, *laten*, *peren*. *schuine*, *verkiezelijk*, *vreeselijk*, *Pruisen*, *IJsel*.

Komen ten gevolge van vervoeging, verbuiging of samenstelling twee gelijke medeklinkers bijeen te staan, dan gaat deze regel niet door, als in: *baadde*, *heette*, *grootte*, *adellijk*, *werelddeel*, *kookkachel*.

2. Na een toonloozen klinker, als in *engelen*, *kieviten*, *leeuweriken*, *Dokkumer*, *Gorkumer*.

Uitgezonderd het toonlooze *is*. Men schrijft: *kennissen*, *conmissen*, *commissarissen*, *dignitarissen*, *referendarissen*.

3. Na een onvolkomen klinker, door twee medeklinkers gevolgd, als in: *helden*, *masten*, *kunde*, *ringen*.

Voor de werkwoorden met de *d* of de *t* op het einde van den stam geldt de bijzondere regel, dat deze letters in den verl. tijd der aant. wijs *altijd*, en in den teg. tijd der aanv. wijs en in het verbogen verl. deelwoord *nooit* verdubbeld worden, als: Imp. *wendde*, Pr. subj. *wende*, Part. *gewende*; Imp. *wachtte*, Pr. subj. *wachte*, Part. *gewachte*; Imp. *barstte*, Pr. subj. *barste*, Part. *gebarsten*.

4. Wanneer de *ch* tusschenletter is, als in: *juichen*, *lachen*, *lichaam*

5. In den verbogen superlatief van de adjectieven op *s* en *sch*, als: *looste*, *wijste*, *frischte*, *malschte*.

DE INLASSCHING DER MEDEKLINKERS.

I. De *d* wordt ingelascht:

1. Voor *er*, wanneer eene *r* voorafgaat, als: *hoorder*, *klaarder*, *vermeerderen*.

Wanneer de *l* en *n* voorafgaan, geschiedt soms hetzelfde, als: *daalder*, *elders*, *kelder*, *boender*, *diender*, *maander*, *toonder*; maar niet altijd, als: *besteller*, *voller*, *wieler*, *zeiler*, *belooner*, *opziener*, *vertoonner*; en nooit in comparatieven, als: *kaler*, *holler*, *koener*, *schooner*.

2. In de meeste telwoorden, samengesteld met *lei* en *hande*, tot *twintig* toe, als: *vierderlei*, *achttienderlei*.

Uitgezonderd: *eener-*, *tweeër-*, *drieër-*, *achterlei* en *hande*.

De *d* wordt *niet* geschreven:

in *doorgaans*, *gansch*, *nopens*. *thans*, *althans*, *volgens*, *wetens*, *willens*.

II. De *t* wordt ingelascht:

1. Voor den verkleinuitgang *je*, wanneer het grondwoord op een klinker, een tweeklank, of eene *l*, *n*, *r* en *w* eindigt, als: *paatje*, *eitje*, *paaltje*, *beentje*, *vadertje*, *vrouwtje*.

Hetzelfde geschiedt, wanneer de woorden, die op *g*, *m*, *l*, *n*, *r* uitgaan, eene toonlooze *e* aannemen, *weggetje*, *kommetje*, *balletje*, *zonnetje*.

Na de *d* behoort geene *t* te volgen. Men schrijve: *handje*, *hondje*, *kladje*.

2. In de samenstelling van persoonlijke voornaamwoorden met *wege* en *halve*, als: *mijnentwege*, *uwenthalve*.

In *ten mijnent*, *ten urent*, enz. is de *t* aangehecht.

3. In *ochtend* (spreektaal: *ochend*).

De *t* wordt *niet* ingelascht:

in de woorden op *lijk*, voorafgegaan door het toonlooze *en*, als: *eigenlijk*, *gezamenlijk*, *openlijk*, *wezenlijk*.

Men schrijft *namelijk*, en *ordelijk* of *ordentelijk*.

III. De *p* wordt ingelascht:

Voor den verkleinuitgang *je*, na de *m*, voorafgegaan van een helderen klinker, tweeklank of vloeibaren medeklinker, als: *armpje*, *bloempje*, *boompje*, *duimpje*, *oompje*, *raampje*, *wormpje*, *halmpje*.

Wordt de *m* voorafgegaan van een onvolkomen klinker, dan wordt de *t* ingelascht, als: *kommetje*, *lammetje*. Ook *bloemetje* komt voor.

IV. De *s* wordt ingelascht:

Voor den verkleinuitgang *ke* of *ken*, na de *g* en *k*, als: *jongske*, *boekske*, *hoekske*.

VERBINDINGEN.

Het *saneenschrijven* van woorden.

Aaneengeschreven woorden in het algemeen alle samenstellingen. Men lette daarbij bovenal op:

1. De samengestelde telwoorden, hoofd- en ranggetallen tot *duizend*, benevens de herhalings-, verdubbel en soortgetallen, als: *vijftien*, *zeshonderdste*, *viermaal*, *duizendvoud*, *zevendubbel*, *negentienderlei*

Worden twee getallen door *en* verbonden, dan schrijft men ze niet aaneen, b.v. *een en twintig*. Van *duizend* af schrijft men de hoofd- en ranggetallen vaneen, als: *twee duizend*, *honderd duizend*, *drie en veertig millioen* *zeshonderd duizend* *driehonderd drie en dertig*.

2. De als substantieven gebezigde infinitieven, wier eerste lid een zelfst. naamwoord is, zelfs al wordt het werkwoord in het gebruik van het naamwoord gescheiden, als: *buikspreeken, koorddansen, pianospelen, schaatsenrijden.*

Daarentegen: *als wij piano spelen, schaatsen rijden* enz.

3. De titels, beginnende met *edel, hoog, wel* en *zeer*, als: *Welgedel, Hoogwelgeboren, Hooggeboren, Edelachtbaar, Grootedelachtbaar, Zeergeleerd, Hooggeleerd, Zeergesteng.*

4. De werkwoorden, verbonden met naamwoorden of bijwoorden, welker beteekenis gewijzigd is, of door welke die van het werkwoord verandert, als: *gadeslaan, huishouden, hoogachten, schadeloosstellen, snelschrijven, weldoen.*

De samenstelling heeft niet plaats, als het eerste woord eene bepaling bij zich kan nemen of in een der trappen van vergelijking kan staan, als: *acht geven, prijs stellen, fraai schrijven, staat maken*; ook *plaats grijpen, plaats hebben, plaats nemen, plaats vinden.*

5. De voornaamwoorden *degene, diegene, hetwelk, dezelfde, dezulke.*

Daarentegen worden vaneengeschreven: *een zelfde, mijns gelijke, uws gelijke, zijns gelijke*, enz.; en *Mijne Heeren*, ofschoon het enkelvoud *mijnheer* is.

6. De samengestelde bijwoorden, voorzetsels en voegwoorden.

Hierbij komen in aanmerking de samenstellingen van twee bijwoorden, waarvan het eene zijne beteekenis gewijzigd heeft, als: *veeleer, hoeverre, zoolang*, wel te onderscheiden van *veel eer, hoe ver, zoo lang*; of van een bijwoord en een voorzetsel, dat bijwoord geworden is, als: *bovenop, middenin, kortom, voluit*, en de met *af* samengestelde, als *achteraf*.

Blijft het tweede woord voorzetsel, dan wordt het van het voorgaande bijwoord gescheiden, als: *boven op den bok, midden in den tuin.*

Vaneen schrijve men: *te gelijk, te loor, te leur, te recht*; en aaneen: *ternauwernood, terzelfder, tegelijkertijd, tevergeefs.* *Tehuis* wordt dikwijls als znw. van *te huis* bijw. onderscheiden.

De samenstellingen van *hier, daar, waar* met een voorzetsel, wanneer ze dienen ter omschrijving van voornaamwoorden, als: *hieraan, daarvan, waarin,* worden aaneengescreven.

Daarentegen worden *er, ergens, nergens, overal* in ditzelfde geval van het voorzetsel gescheiden, als: *er aan, ergens voor, nergens door, overal in.*

De bijwoorden, ontstaande uit een verbinding van een voorzetsel met een zelfstandig naamwoord, als: *onderweg, integendeel*; met een bijv. naamwoord, als: *voorgoed, voorzeker, opnieuw*; met een voornaamwoord, als: *vanzelf, vooral, uiteen*; en met een bijwoord, als: *vanhier, vandaar,* worden aaneengescreven, wanneer er wijziging van beteekenis plaats heeft. Geschiedt dit niet, dan schrijft men de woorden vaneen: *ik ga van hier; ik kom van daar; ik houd het voor zeker, voor goed.* Daarentegen: *het weder is ongunstig, vandaar dat ik te huis blijf; en: het is voorgoed uit.*

De samengestelde voorzetsels *ingevolge, niettegenstaande, rondom, tegenover,* en de samengestelde voegwoorden, waarin eenig deel zijne beteekenis verloren heeft als: *evenals, ingeval, naarmate, tenware, tenzij, voordat, zooals, zoowel, daarenboven, dientengevolge* behooren hier ook toe. Behouden echter de twee deelen dezer samenstellingen hunne beteekenis, dan scheidt men ze: *in geval van nood, naar mate van bekwaamheid, zoo als, zoo wel.* — Men schrijft: *zoodra als, zoolang als.* — Worden *nadat* en *voordat* versterkt door een bijwoord, dan scheidt men: *lang na dat, kort voor dat.*

7. Samengestelde tusschenwerpsels, als: *aha, eilieve, helaas, ohé, ocharm, ocharmen.*

HET KOPPELTEEKEN.

Het koppelteeken wordt bij samenstellingen alleen ge-
bezigd:

1. In de benamingen van koopwaren, wanneer het eerste lid der samenstelling een eigennaam is, als: *Cayenne-peper*, *Java-koffie*, *Varinas-tabak*.

2. Na onverbuigbare bijv. naamwoorden, van eigennamen gevormd, als: *Berlijn'sch-blauw*, *Engelsch-zout*, *Engelsch-Russisch*, *Indisch-Europeesch*.

3. In geographische eigennamen, bestaande uit een bijv. naamwoord en een eigennaam, als: *Groot-Britannië*, *Klein-Azië*, *Opper-Egypte*, *Zuid-Holland*.

Bijv. naamwoorden, van zulke samenstellingen gevormd, worden aaneengeschreven, als: *Noordbrabandsch*, *Westfriesch*.

Het koppelteeken ontbreekt in samengestelde eigennamen, wanneer het tweede lid der samenstelling een gewoon zelfst. naamw. is, als: *Zuiderzee*, *Paretrivier*, *Mississippistroom*, *Hartsgebergte*.

4. In samengestelde titels, waarin een of twee bastaardwoorden voorkomen, als: *adjunct-commies*, *gouverneur-generaal*, *raad-pensionaris*.

5. Wanneer het eerste lid der samenstelling alleen betrekking heeft op het eerste gedeelte van het tweede lid, en niet op dit woord in zijn geheel, als: *bolvormigedriehoeksmeting*, *dolle-hondsbeet*, *'s-Gravenhage*, *oude-kleerkoop*, *Groene-weeshuis*, *Lieve-Vrouwekerk*, *St.-Jansdag*.

Er is dus onderscheid tusschen: *Leidsche wolspinnerij* en *Leidsche-wolspinnerij*. Men schrijve: *Hoogere Burgerschool*, niet *Hoogere-Burgerschool*.

6. Bij lange en ongewone verbindingen als: *vergeest-mij-niet*, *kruidje-roer-mij-niet*, *kijk-in-den-pot*, *spring-in-'t-veld*.

Men gebruikt het koppelteeken nooit bij *telwoorden*. Men schrijft: *vijf en dertig millioen achthonderd negen en veertig duizend vier en zeventig*: en evenzeer: *de vijf en dertig millioen achthonderd negen en veertig duizend vierhonderd vier en zeventigste*.

VERBINDINGSLETTERS IN SAMENSTELLINGEN.

Dikwijls worden tusschen de leden eener samenstelling eene of twee verbindingsletters ingevoegd. Het zijn *e*, *n* of *en*, *s*, *el*. Zij komen alleen voor in samenstellingen, wier eerste lid verbuigbaar is, en dienen hetzij ter bevordering van de welluidendheid, hetzij als teeken van naamval of getal.

Voorbeelden: *vrouwenkleed*, *paardepoot*, *mansgewaad*, *schorteldoek*.

De *n* of *en*.

De *n* of *en* wordt ingevoegd:

1. Wanneer het eerste woord een meervoud is, als: *bessensap*, *boerenrek*, *eikenbosch*, *koekenbakker*, *mandenmaker*, *sterrenkunde*, *zedenleer*.
2. Wanneer het eerste woord een persoonsnaam is, die een geheelen stand aanduidt, als: *boerenknecht*, *heer*.

renhuis, koninginnenkroon, matrozenpak, prinsessenbier, slavenwerk, soldatenvrouw, studentenhaver, vorstentelg, vrouwennaam.

3. In botanische benamingen, wier eerste lid de naam van een dier is en wier tweede lid geen lichaamsdeel aanduidt, als: *eendenkroos, kattendoorn, paddenstoel, slangenwortel.*

In andere met diernamen samengestelde woorden wordt soms *en* ingelascht, als in: *apengezicht, berenklauw, drakenbloed, hazenlip, stierenkop*; soms slechts de *e*, als in: *bokkesprong, hanepoot, haneveer, kattedwaad, mollepoot, paardevoet, rattestaart.*

2. Na de toonlooze *e* voor een klinker of *h*, als: *beukenhout, bodenampt, brillenhuis, eendenei, galgenaas, hondenhok, kerkenorde, (ook kerkorde), tarwenoogst, vrouwenhand.*

Na *bede, mede, minne, vrede* blijft de *n* ook voor klinkers en de *h* achterwege, als: *bedehuis, bededag, medeërfgenaam, minneijver, vredehandel.*

De *e*.

De *e* wordt ingevoegd:

1. Wanneer het eerste woord een enkelvoud is, als: *beddegoed, brilleglas, druivepit, kerssteen, messescheede, ruggerg, slippedrager.*

2. In woorden uit het dagelijksch leven, waarvan het eerste lid zoowel enkelvoudig als meervoudig kan gedacht worden, als: *flesschebakje, hoededoos, hondeketting, kurketrekker, pijpdepod.*

3. In de samenstellingen met *boom*, *struik*, *stam*, *tak* *bol*, waarin het eerste lid de vrucht, de bloem of den boom aanduidt, als: *abrikozeboom*, *beseboom*, *druiveboom*, *eiketak*, *kerseboom*, *noteboom*, *pereboom*, *rozestruik*, *tulpebol*.

Is in de uitspraak geene *e* hoorbaar, dan wordt ze ook niet geschreven, als in: *appelboom*, *cederboom*, *granaatboom*, *moerbezieboom* en *moerbeiboom*, *palmboom*, *pijnboom*. Gaat het eerste lid reeds op eene *e* uit, dan wordt de letter niet ingelascht, als: *kastanjeboom*, *lindeboom*.

4. In botanische benamingen, wier eerste lid een dier-naam is, terwijl het tweede lid een lichaamsdeel aanduidt, als: *ganzetong*, *ganzevoet*, *kattestaart*, *paardestaart*, *slanjkop*.

De *s*

De *s* wordt ingevoegd:

1. Als teeken van den 2den naamval, b. v. *kindsheid*, *levensbericht*, *doodszweet*, *dorpschool*, *volkssouvereiniteit*.

Ook de woorden van het vrouwelijk geslacht kunnen in samenstelling de *s* aannemen, als: *stadsgrond*, *vrijheidsboom*.

2. Als teeken van het meervoud bij de woorden die hun meervoud op *s* vormen, b. v. *lammertjespap*, *officierstafel*, *varkensziekte*.

3. Voor de welluidendheid achter sommige stammen van werkwoorden, als: *leideman*, *schutsvrouw*.

De *s* wordt *niet* ingevoegd:

1. Wanneer het eerste lid der samenstelling, ofschoon het een meervoud aanduidt, den enkelvoudigen vorm heeft,

als: *appelmand*, *bezembinder*, *boekdrukker*, *klankleer*, *landschapschilder*, *letterzetter*, *plant- en dierkunde*, *schoenmaker*, *toonkunst*, *wagenmaker*.

2. Achter de stammen van werkwoorden op *er*, *w* enz. en wanneer de *s* of *z* volgt, als: *floddermuts*, *bouwheer*, *leidster*, *stuifzand*.

3. In de oude Genetieven *droogvoets*, *goedschiks*, *heelhuids*, *kwaadschiks*, *luidkeels*, *veeltijds*.

Men gebruikt echter ook *heelshuids* en *luidskeels*. Andere dergelijke samenstellingen ontberen de *s* nooit, als *blootshoofds*, *goedsmoeds*, en de met *zins* samengestelde, als *veelszins*.

WEGGLATING.

Weggelaten wordt in samenstellingen op het einde van het eerste lid:

1. De toonlooze *e*, wanneer deze ook buiten de samenstelling gemist kan worden, als: *aardappel*, *eindbesluit*, *zydgeweer*.

Doch in andere blijft de *e*: *aardewerk*, *bedehuis*, *liefdegave*, *zijdeworm*.

2. *En* of *s* bij de meervouden op *eren* of *ers*, als: *bladertooi*, *kalvermarkt*, *raderwerk*, *runderpest*.

Naast *kleedermaker* en *kleermaker* schrijft men ook *kleerenmaker*.

3. De *n* der onbepaalde wijzen die met andere onbepaalde wijzen verbonden worden, als: *spelevaren*, *ruilebuiten*, *trekkebekken*.

4. De stammen op *d*, voorafgegaan van een helderen klinker of tweeklank, als: *leiboom*, *geleigeest*, *rijschool*, *scheikunde*, *houvast*.

Daarentegen: *leiddraad*.

BASTAARDWOORDEN.

Er zijn drie soorten van bastaardwoorden:

woorden, die geheel Nederlandsch geworden zijn;

woorden, die geheel vreemd zijn gebleven;

woorden, die gedeeltelijk Nederlandsch geworden, gedeeltelijk vreemd gebleven zijn.

I. De vreemde woorden, die het burgerrecht verkregen, worden als Nederlandsche woorden geschreven, b.v. *ark*, *kaars*, *koor*, *koster*, *kousen*, *sier*, *singel*, *trein*, *troep*, *troon*.

De woorden, die met *c* beginnen hebben deze letter in den aanvang gewoonlijk behouden, als: *cedel*, *cel*, *cent*, *cijfer*, *cijns*, *cirkel*.

De vele vreemde namen van gewone, alledaagsche voorwerpen hebben een Nederlandsch karakter aangenomen, ofschoon vaak hun vreemde oorsprong nog duidelijk blijkt: *biljet*, *dukaat*, *kapitaal*, *kapittel*, *kwartaal*, *kwartijn*, *likeur*, *sigaar*, *sjees*, *sujet*; en de meer dichterlijke: *nimf*, *poëzie*, *portier*, *saffier*, *zefier*, *zefir*.

II. Andere vreemde woorden behouden hunne uitheemsche spelling en uitspraak, als: *anno*, *cellulair*, *chocolade*, *datum*, *diligence*, *franco*, *hombre*, *machine*, *misère*, *participium*, *piano-forte*, *presse-papier*, *savoir-vivre*, *souper*, *tram*, *tramway*, *vaudeville*, *zigzag*.

Bij verbuiging of aanhechting van affixen volgen deze woorden meestal de regelen der Nederlandsche taal, als: *bureau's*, *jou-jou's*, *itempje*, *grammatica's*, *Maecenassen*, *militairen*, *analyzeeren*. Sommige daarentegen behouden den vreemden uitgang, als: *thesis-theses*, *basis-bases* en *basissen*. De woorden op het Lat. *us* en *um* hebben dikwijls twee- of drieërlei meervoud, als: *catalogus-catalogen*, *catalogi*, *catalogussen*; *museum-museën*, *musea*, *museüms*.

III. De vreemde woorden, die *ten deele* een Nederlandsch voorkomen aannamen, *ten deele* vreemd bleven, wijzigden alleen den uitgang. Dit is vooral het geval met wetenschappelijke of kunstwoorden, aan vreemde talen (Grieksch en Latijn) ontleend, als: *acustiek*, *aeroliet*, *advocaat*, *artikel*, *biograaf*, *classiek*, *consequent*, *cosmographie*, *decaan*, *evangelie*, *feliciteit*, *hypothese*, *instinct*, *locomotief*, *philosophie*, *photograaf*, *praefix*, *publicist*, *quaestie*, *qualiteit*, *quantiteit*, *souverein*, *systeem*; *telescoop*, *vocaal*.

Voor *-ie* en *-isch* en *-eeren* blijft de *ph*, als: *geographie*, *stenographisch*, *photographeeren*, *telegrapheeren*, *telegraphisch*.

Daarentegen: *telegraaf*, *telegrafist*.

N.B. Er bestaat verschil in schrijfwijz tussehen *cadet* (militaire kweekeling) en *kadet* (broodje); *cánon* (geloofsregel) en *kanón* (krijgswerktuig); *classis* en *klasse*; *classicaal* en *klassikaal*; *clericaal* en *klerk*; *credit* en *krediet*; *commies* (ambtenaar bij een ministerie of de posterij) en *kommies* (beambte bij de belastingen); *comedia* (blijspel) en *komedie* (schouwburg); *critiek* (oordeelkunde) en *kritiek* (hachelijk); *doctor* (gepromoveerde) en *dokter* (geneesheer); *locaal* (plaatselijk) en *lokaal* (vertrek); *oeconoom*, *oeconomie* (staathuishoudkunde) en *econoom*, *economie* (spaarzaamheid); *phoenix* (de vogel) en *feniks* (een knap mensch); *praeparaat* (geneesmiddel) en *preparatie* (voorbereiding); *practijk* (het

tegendeel van theorie) en *praktijk* (handeling, of de praktijk van advocaten en dokters), *praktizeeren*, *praktizijn*; *securiteit* en *sekuur*.

Bij dit verschil in spelling geldt als regel dat de meer wetenschappelijke en deftige woorden veel minder vernederlandscht zijn dan de meer huiselijke van het dagelijksch leven.

HET AFBREKEN DER WOORDEN.

1. Bij *samengestelde* woorden scheidt men, wanneer men afbreekt, de deelen der samenstelling, als: *aard-appel*, *al-om*, *elk-ander*, *mein-eed*, *uit-een*.

De woorden op *aard* worden als samenstellingen behandeld, b.v. *bast-aard*, *dronk aard*, *grijs-aard*.

Uitgezonderd: *vein-zaard*.

2. Bij *afgeleide* woorden scheidt men de voor- en achtervoegsels van het grondwoord: *on-eens*, *wan-orde*, *klachten*, *hoog-te*, *mee-ste*, *bak-ster*, *zang-ster*.

Uitgezonderd: *naas-te* en **bes-te* en de achtervoegsels *-er*, *-ier*, *ig*, die den voorafgaanden medeklinker voor zich nemen, als: *verra-der*, *hove nier*, *eeu-wig*.

3. De *t*, *p* en *s*, die in de verkleinwoorden ingevoegd worden, behooren bij de nitgangen, als: *laan-tje*, *bloempje*, *jong-sken*.

In die op *aatje*, van woorden op *a* gevormd, wordt dan de enkele *a* geschreven, als: *papa-tje*, *mama-tje*.

Onderscheid: *buurt-je* en *buur-tje*, *maat-je* en *ma-tje*, *oort-je* en *oor-tje*, *zeet-je*, (*zitje*) en *zee-tje*.

4. In *niet-samengestelde* woorden behoort de middelste medeklinker, indien er slechts een is, bij de volgende lettergreep, als: *dra-gen*, *vu-ren*, *deemoe-dig*, *tui-nier*, *meinee-dig*, *lie-verd*, *we-reld*.

Zijn er twee, dan behoort de eerste bij de voorgaande, de tweede bij de volgende lettergreep, als, *zor-gen*, *ban-ge*.

Van drie en vier middelste medeklinkers behooren zoo vele bij de volgende lettergreep, als zich gemakkelijk laten uitspreken, b.v. *amb-ten*, *kun-sten*, *erw-ten*, *bor-stel*, *art-sen*, *koort-sen*.

5. Bij woorden, die de *ch* in het midden hebben, vermijde men zooveel mogelijk het afbreken, en, zoo noodig, voege men de *ch* bij de tweede lettergreep, aldus: *ku-chen*, *la-chen*, *li-chaam*, *ri-chel* enz.

|| Stoomdrukkerij van J. B. Wolters. ||